

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 23.11.2024
Kabul Tarihi / Date Accepted : 21.02.2025
Yayın Tarihi / Date Published : 27.03.2025
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1572499>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

MÜZİKTE KÜLTÜREL SENTEZ VE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR: NECİL KAZIM AKSES'İN ESERLERİNDE MAKAM VE MODERNİZM

ÇELİK, Dilara¹
GÜNCAN, Özge²

ÖZ

Necil Kazım Akses (1908-1999), Türk müzik tarihinde Çağdaş Türk müziğinin kurucularından kabul edilen Türk bestecidir. 20. yüzyılın başlarında, Türkiye'nin Batı müziği ile olan bağlarını kuvvetlendirmek amacıyla yurtdışına gönderilen "Türk Beşleri" arasında yer almaktadır. Necil Kazım Akses'in müziği; Batı'nın armonik yapısını ve formlarını, Türk müziğinin melodik ve ritmik zenginliğiyle harmanlamasıyla çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Necil Kazım Akses, Türk müziğinin makamlarını ve melodik yapılarını modern armoni ile birleştirerek kendine özgü bir dil yaratmıştır. Bestelerinde senfonik yapıların yanı sıra oda müziği, konçertolar ve opera türünde eserlere de yer vermiştir. Anadolu ezgilerini ve halk müziği unsurlarını modern tekniklerle

¹ Doç., Eskişehir, Türkiye, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Sahne Sanatları Bölümü, Opera ASD, dilarac@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org-0000-0002-5292-2184>.

² Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir, Türkiye, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Müzik Bölümü, Piyanos ASD, ozgeguncan@gmail.com, <https://orcid.org-0000-0002-6376-5743>.

birleştiren Necil Kazım Akses, bir yandan geleneksel kültürü yaşatmış, diğer yandan da bu formları Batı'nın gelişmiş formlarına entegre etmiştir.

Necil Kazım Akses Türk müziğine olan bağlılığını daima sürdürmüş ve arkasında zengin bir müzikal miras bırakmıştır. Onun müziği, Türk müziği ve Batı müziği arasında kurduğu sentezle Türkiye'nin kültürel hayatında kalıcı bir iz oluşturmuştur. Besteleri; sadece Türkiye'de değil, dünyada da yankı bulmuş ve çağdaş müzikte önemli bir yere sahip olmuştur. Müzik algısının batı armonisine ve tampere seslere adapte olduğu bir zamanda geleneksel ezgilerin ve ritim kalıplarının unutulmaması gereğinden yola çıkarak, batı müziğinin akor ve kontrpuanla çoksesli olarak örülen bestecilik anlayışını geleneğin tek sesli ve ezgi öncelikli beste anlayışı ile kaynaştırmaya çalışmıştır. Necil Kazım Akses'in müziği; köklerine bağlı bir modernizmi temsil etmekte ve günümüzde hâlâ klasik müzik repertuvarlarında yer bulmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Necil Kazım Akses, geleneksel müzik, çağdaş müzik, atonalite, makam.

CULTURAL SYNTHESIS AND INNOVATIVE APPROACHES IN MUSIC: MODE AND MODERNISM IN THE WORKS OF NECİL KAZIM AKSES

ABSTRACT

Necil Kazım Akses (1908-1999) was a Turkish composer who is considered one of the founders of contemporary Turkish music. In the early 20th century, he was among the "Turkish Five" sent abroad to strengthen Turkey's ties with Western music. Necil Kazım Akses' music has a multi-layered structure, blending Western harmonic structure and forms with the melodic and rhythmic richness of Turkish music. Necil Kazım Akses created a unique language by combining the mode and melodic structures of Turkish music with modern harmony. His compositions include chamber music, concertos and operatic works as well as symphonic structures. Combining Anatolian melodies and elements of folk music with modern techniques, Akses kept traditional culture alive while integrating these forms into the advanced forms of the West.

Necil Kazım Akses always maintained his devotion to Turkish music and left behind a rich musical heritage. His music, with its synthesis between Turkish and Western music, has left a lasting mark on Turkey's cultural life. His compositions resonated not only in Turkey but also in the world and had an important place in contemporary music. Based on the necessity of not forgetting traditional melodies and rhythm patterns at a time when the perception of music was adapted to western

harmony and timed sounds, he tried to fuse the polyphonic compositional approach of western music, which is woven polyphonically with chords and counterpoint, with the monophonic and melody-first compositional approach of tradition. Necil Kazım Akses' music represents a modernism connected to its roots and still finds a place in classical music repertoires today.

Keywords: Necil Kazım Akses, traditional music, contemporary music, atonality, mode.

GİRİŞ

Müzikte kültürel sentez, farklı kültürel geleneklere ait müzikal öğelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan yeni bir müzikal yapı veya tarz anlamına gelmektedir. Böyle bir sentez, genellikle bir kültürün müziğinin başka bir kültürün müzik teknikleriyle harmanlanması veya daha geniş bir müzikal dil oluşturması amacını taşımaktadır. Çoksesli müzik tekniklerini kullanan ilk bestecilerimiz 19. yüzyılın ortalarında yapıtlar üretmeye başlamışlardır. Osmanlının üçüncü ve son başkenti olan İstanbul, uzun yıllar varlığını korumuş bu imparatorluğun, yoğun sanat yaşantısına da ev sahipliğini yapmıştır (Karaahmet, 2023: 196). Bir yanda Müzika-i Humayun'da verilen ciddi eğitim, öte yanda İstanbul'a gelen toplulukların kazandırdığı bilgi ve görgü, onlara çoksesli müzik parçaları oluşturmanın, ulaşılabilecek bir hedef olduğunu göstermiştir (Ece, 2002: 95). Bu anlamda kültürel sentez, müzikal kimliğin genişlemesi ve yeni ifadelerin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Örneğin, Batı müziğinin armoni ve orkestrasyon tekniklerinin, Doğu'nun makam sistemleri veya geleneksel enstrümanlarıyla birleşmesi, yepyeni ve özgün bir müzikal dil yaratmaktadır. Necil Kazım Akses Türkiye'de bu sentezin öncüsü olarak bilinen besteciler arasındadır. Necil Kazım Akses, Türk makam müziği ile Batı'nın modern müzik tekniklerini bir araya getirerek pek çok başarılı eser miras bırakmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Mustafa Kemal Atatürk, geleneksel müziğin evrensel normlara uygun şekilde yeniden yapılandırılması amacıyla sanatçı yetiştiren kurumlar kurmuş ve yetenekli öğrencilerin yurtdışında eğitim almasını sağlayarak ulusal bir müzik anlayışının gelişimine öncülük etmiştir (Dinç, 2022: 109). 6 Mayıs 1908'de İstanbul'da doğan Necil Kazım Akses'in müziğe olan ilgisi genç yaşlarda başlamıştır. Türk Beşleri olarak bilinen grubun üyesi olan Akses, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kültürel reformların etkisiyle Batı müziği eğitimi almak üzere Avrupa'ya gönderilmiş ve bu eğitimle birlikte Türk müziğiyle Batı'nın armonik ve melodik yapısını kaynaştırmayı hedeflemiştir. 1926 yılında devlet bursuyla gönderildiği Viyana'da Josef Marx ve Franz Schmidt gibi dönemin önemli

hocalarıyla çalışmıştır. Daha sonra Almanya'ya giderek Berlin Müzik Akademisi'nde bestecilik eğitimi almış, bu eğitimle de Türk müziğinin geleneksel makamlarını Batı müziği ile ustaca harmanlayarak kendine özgü müzikal bir dil yaratmıştır (Saydam, 2010: 24). Bu doğrultuda, eserlerinde geleneksel Türk makamlarını kullanarak, Türk müziğinin uluslararası platformda tanınmasına katkıda bulunmuştur.

Necil Kazım Akses, Avrupa'da aldığı bu eğitimle yalnızca Batı klasik müziği üzerine bir birikim kazanmakla kalmamış, aynı zamanda Türk müziğiyle Batı müziği arasındaki köprüleri kurma amacını da güçlendirmiştir. 1934 yılında Türkiye'ye döndüğünde, Ankara Devlet Konservatuarı'nın kuruluş çalışmalarında yer almış ve burada öğretim üyeliği yapmıştır. 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuarı'nın kuruluş amacı doğrultusunda çağrılan Paul Hindemith (1924-1963) ile birlikte çalışmalar yapmıştır (Kolçak, 2006: 20). Devamında da uzun yıllar Devlet Opera ve Balesi'nin genel müdürlüğünü yürütmüş, bu anlamda Türkiye'de klasik batı müziğinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Necil Kazım Akses aynı zamanda diplomat olarak da Bern ve Bonn'da kültür ataşeliği yapmış, bu görevleri sırasında da Türkiye'nin kültürel diplomasi faaliyetlerinde önemli bir köprü olmuştur (Atatürk Ansiklopedisi, t.y.).

1942 yılında tamamladığı "Ankara Kalesi" adlı senfonik şiiri, Deutche Gramophon tarafından plağa alınarak yurt dışında kaydı yapılan ilk Türk eseri olmuştur (Çalgan, 2007: 3). Akses, bu eserinde geleneksel Türk müziği ezgilerini, savaşın trajik ve kahramanca havasını yansıtan modern bir orkestrasyonla harmanlamıştır. Bunun yanında "Prelüd ve Füg" (orkestra için), "Konçertant Senfoni", "5. Senfoni" ya da "Atatürk Diyor ki" gibi eserleri bestecinin önemli eserleri arasında gösterilmektedir (Aybulus, 2019: 68).

Necil Kazım Akses Türk müziğindeki geleneksel makam müziğinin zarif melodilerini, Batı'nın armonik ve ritmik çeşitliliği ile birleştiren yenilikçi bir bakış açısına sahiptir. Necil Kazım Akses yalnızca geleneksel Türk müziği motiflerini kullanmakla sınırlı kalmamış; Batı müziği armonisi, orkestrasyon teknikleri ve modern kompozisyon yöntemlerini de içermiştir. Böylelikle, Batı müziğinin disiplinini ve teknik bilgisini, doğduğu toprakların kültürel zenginliğiyle birleştirerek evrensel bir müzik dili yaratmıştır. Özellikle senfonik eserlerinde bu sentez net bir şekilde görülmektedir. Halk müziği unsurlarını ve klasik Türk müziği motiflerini, modern armoni teknikleriyle kaynaştırarak orijinal ve dinamik yeni bir yapı oluşturmuştur. 20. yüzyılın başından sonuna dek var olan Necil Kazım Akses, yurt dışında aldığı müzik bilgisini öğrencilerine aktarmayı amaçlamış, çağdaş müzik ruhunu benimsetmek için çalışmıştır (Kolçak, 2006: 99). Necil Kazım

Akses'in yenilikçi yaklaşımları, onun Batı müziği eğitimi almış olmasının yanı sıra, Türk müziği kültürüne olan derin ilgisinden de kaynaklanmaktadır. Bu çift yönlü bakış açısı, onu hem gelenekselci hem de yenilikçi bir besteci haline getirmiştir. Necil Kazım Akses kendisinden sonra gelen pek çok besteciye ilham kaynağı olmuş ve Türk müziğinde modernist akımın öncülerinden biri olarak kabul edilmiştir. Baydar'ın ifadesiyle;

“Neoklasik form ile Türk müziği tınısını bir araya getiren Akses, bu yönüyle tamamen kendine has bir yapı oluşturmuştur. Akses, armonideki yatay hatları bağımsız olarak sürdüren ve aynı zamanda, çoğunlukla uyumsuzluk barındıran dikey hatları, geleneksel ve özgün müziğimizle ön plana çıkaran kendi tınısını yaratmıştır.” (Baydar, 2022: 331).

Bu çalışmada Necil Kazım Akses'in müziğinde yenilikçi yaklaşımların izlerini sürerek, onun Türk müziğine yaptığı katkıları ve bestecilik kariyerindeki özgün yaklaşımları incelenecektir.

Necil Kazım Akses'in müziğinde yenilikçi yaklaşımların incelenmesi için betimleyici ve analitik bir yöntem kullanılacaktır. İlk olarak, Akses'in müzikal kariyerine ve eğitimine odaklanılarak onun sanatsal gelişiminin arka planı çizilecek, ardından bestecinin eserlerinden seçilen örnekler üzerinde müzikal makam ve modernizm vurgulanarak bir sentez oluşturulacak, özellikle Batı müziği ve Türk müziği arasında kurduğu köprüler ile kullandığı teknik yenilikler ele alınacaktır. Necil Kazım Akses'in modernizmi nasıl benimsediği ve bu doğrultuda geleneksel köklerinden kopmayarak müziğini nasıl geliştirdiği incelenecektir.

Amaç ve Önem

Çalışmanın amacı Türk Beşleri'nin önemli temsilcilerinden biri olan Necil Kazım Akses'in eserlerinde geleneksel Türk makam müziği ile modernist tekniklerin nasıl sentezlendiğini ortaya koymaktır. Akses'in bestelerinde geleneksel müzikal unsurların çağdaş Batı müziği anlayışıyla nasıl harmanlandığı, kompozisyon teknikleri ve estetik yaklaşımları çerçevesinde incelenecektir. Çalışma, Akses'in eserlerinde makam temelli yapıların nasıl kullanıldığını ve bu yapıların modernist müzik anlayışıyla nasıl bütünleştirildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın önemi, Türk müziği ile Batı müziği arasındaki etkileşim sürecinin anlaşılmasına katkı sağlamasıdır. Necil Kazım Akses, Türk müziğinin çağdaşlaşma sürecinde öncü bestecilerden biri olarak, geleneksel müzik unsurlarını modernist yaklaşımlarla sentezleyerek özgün bir müzikal dil oluşturmuştur. Bu çalışmanın sonuçları, Akses'in müziğini daha derinlemesine anlamaya katkı sunarken, genel olarak Türk müziğinde kültürel sentez ve modernleşme süreçlerine dair akademik tartışmalara da ışık tutacaktır. Böylece, Türkiye'de çağdaş müzik üretiminin tarihsel ve estetik bağlamda değerlendirilmesine yönelik yeni bakış açıları sunulması hedeflenmektedir.

Problem Durumu

Türk müziği ve Batı müziği arasındaki etkileşim, 20. yüzyılda özellikle Cumhuriyet dönemi bestecileri tarafından önemli bir konu olarak ele alınmıştır. Bu dönemde yetişen besteciler, Batı müziğinin armonik ve biçimsel yapılarını geleneksel Türk müziğinin melodik ve modal (makamsal) yapılarıyla sentezleyerek özgün bir müzikal kimlik oluşturmayı amaçlamışlardır. Bu bağlamda, Necil Kazım Akses, Türk makam müziğini modernist müzik teknikleriyle bütünleştirerek dikkat çeken eserler ortaya koymuş bir bestecidir. Ancak, Akses'in eserlerindeki makam unsurlarının modernist kompozisyon anlayışıyla nasıl kaynaştırıldığı, hangi tekniklerle işlendiği ve bu sentezin müziksel anlamda nasıl bir yenilik sunduğu yeterince detaylı şekilde incelenmemiştir. Geleneksel Türk müziğinin modal yapılarının Batı müziğinin tonal ve atonal sistemleriyle nasıl bütünleştirildiği, bu sürecin estetik ve teknik açılardan nasıl bir dönüşüm geçirdiği soruları akademik açıdan derinlemesine araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Necil Kazım Akses'in eserlerinde makam müziğinin nasıl işlendiği ve modernist müzik teknikleriyle nasıl sentezlendiği analiz edilerek, Türk müziğinin çağdaşlaşma sürecindeki önemli bir aşama ortaya konulacaktır. Böylece, hem Akses'in müzikal dili daha iyi anlaşılacak hem de Türk müziğinde kültürel sentezin boyutları daha kapsamlı bir perspektifle değerlendirilecektir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Necil Kazım Akses'in bestecilik anlayışını ve eserlerinde kullandığı teknikleri incelemek amacıyla, 20. yüzyıl Türk müziğinde geleneksel makam unsurları ile modernist yaklaşımların sentezlendiği tüm eserlerdir. Türk Beşleri ve onların müzikal yaklaşımları da genel bağlamda araştırmanın evrenine dahil edilerek Akses'in müziğini konumlandırmada bir referans noktası oluşturacaktır. Örneklem ise, Necil Kazım Akses'in özellikle makam müziği ile modernist teknikleri sentezlediği belirli eserler üzerinden seçilecektir. Örneklem seçiminde, bestecinin farklı dönemlerini temsil eden ve makam kullanımı açısından dikkat çeken senfonik eserleri, oda müziği eserleri ve vokal eserleri dikkate alınacaktır. Örneklem belirleme sürecinde, eserlerin kompozisyon teknikleri, makamsal unsurların işleniş biçimi ve modern müzik anlayışıyla ilişkisi temel alınarak nitel bir analiz yöntemi benimsenmiştir.

Bu kapsamda, seçilen örneklem üzerinden yapılacak analizler, Necil Kazım Akses'in müziğinde gelenek ve yenilik arasındaki etkileşimi ortaya koyarak, Türk müziğinde kültürel sentez sürecine dair daha geniş bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algı ve olayların doğal ortamda gerçekçi, bütüncül bir şekilde ortaya koyulduğu çalışma türü olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45). Çalışmada, literatür taraması, örnek olay incelemeleri gibi yöntemler kullanılarak detaylı bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel amacı, müzikte kültürel sentez ve yenilikçi yaklaşımlar ile Necil Kazım Akses'in eserlerinde makam ve modernizmi araştırmak olduğundan öncelikle Türk müziği ve batı müziğindeki temel özellikler tüm ayrıntılarıyla araştırılmış ve detaylandırılmıştır. "Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır" (Yıldırım, Şimşek; 2013). Bu anlamda da Necil Kazım Akses'in seçilen "minyatürler" eserinin incelenmesi, adı geçen kültürel sentezdeki rolü ve her iki müzik türü arasındaki bağ kurma şekli tasvir edilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Necil Kazım Akses'in Eğitimi ve Etkilendiği Akımlar

Necil Kazım Akses Türkiye'nin erken Cumhuriyet döneminde yetişmiş ve bu dönemin müzik devrimlerinin bir parçası olmuştur. Onun eğitimi ve etkilendiği akımlar hem geleneksel Türk müziği hem de Batı müziği ile derin bağlantılar içermektedir.

Müzik eğitimine Türkiye'de başlayan Necil Kazım Akses, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde doğmuş olduğundan, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme hamlesi içinde, Batı müziği eğitimi alacak fırsatı bulan kuşağın temsilcilerinden olmuştur. İlk müzik eğitimine Cumhuriyet'in erken döneminde Batı müziği eğitimi vermek amacıyla kurulan Ankara'da başlamıştır. Daha sonra 1926 yılında Cumhuriyet hükümetinin müzik alanında önde gelen öğrencileri Avrupa'ya gönderme programı çerçevesinde Viyana'ya gitmiştir. Burada Viyana Müzik Akademisi'nin ünlü bestecisi aynı zamanda eğitmeni olan Joseph Marx'tan armoni, füg, kontrpuan ve kompozisyon dersleri almış, Viyana'da Batı'nın hem klasik hem de modern müzik

gelenekleriyle tanışmıştır (İşkodralı, 2019: 28). Viyana'daki eğitimini tamandıktan sonra ise Prag'a geçmiş ve orada ünlü besteci ve müzik teorisyeni Josef Suk ile çalışmış, ardından da Almanya'da Paul Hindemith ile çalışmalar yaparak modern müzik tekniklerini öğrenmiştir (Aybulus, 2019: 65). Bu dönem, atonal müzik ve dissonansın, henüz yeni keşfedilmesi bunun yanında da müziğe getirdiği yenilikler bağlamında oldukça yoğun kullanıldığı bir dönemdir. Akses'in eserlerinde bu modernist yaklaşımları ustaca kullandığını görmek mümkündür (Tarkum, 2018: 31).

Batının bilinen müzik formlarına bir yenilik arayışı getirmek üzere kullandığı neoklasik akım tam da dönemin içinde olduğu modernleşme algısına hitap ederken Akses, Batı müziğinin modernleşmesi birlikte neoklasik eserler üreten ilk bestecilerden olmuştur. Bu akım, klasik formları ve Batı müziği tekniklerini geleneksel Türk makam müziğiyle sentezleyerek müzikteki yenilik arayışlarından biri olmuştur (Tarkum, 2018: 31).

Akses'in müziğinde yer alan bir diğer tür ise Türk makam müziğidir. Türkiye'nin müzikal mirasına duyduğu derin saygı, eserlerinde makam müziğini kullanarak, geleneksel melodik yapıların, modern armonilerle birleşmesine yol açmıştır. Bu sayede Türk müziğini uluslararası bir çerçevede sunmayı başarmış, Türk ezgilerini dünyanın tanınmasına olanak sunmuştur. Türk müziğinin köklerinden beslenerek yeni ve modern bir Türk müziği yaratmayı hedefleyen milli müzik akımından etkilenen Necil Kazım Akses, Türkiye'nin modern müzik anlayışına büyük katkılarda bulunmuştur. Türk Beşleri olarak anılan diğer isimler gibi Akses'de bir an önce toplumu batıya yaklaştırma gayretine düşmüş, ulusaldan evrensele ulaşan çizgide, Çağdaş Türk Müziği'nin ortaya çıkmasını sağlamış, bunu yaparken de önce Türk Halk ve Geleneksel Sanat Müziği'nin melodik, makamsal ve ritmik gereçlerine yer vermiştir (İşkodralı, 2019: 23). Akses, Cumhuriyet dönemi Türk bestecileri arasında yaygın olan milli müzik anlayışını benimseyerek, eserlerinde hem ulusal hem de evrensel öğeleri bir araya getirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Bestecileri Arasındaki Rolü

Necil Kazım Akses, Cumhuriyet dönemi Türk bestecileri arasında önemli ve etkili bir rol oynamıştır. Bu dönem, Türkiye'de müziğin modernleşme sürecini başlatan, geleneksel Osmanlı müzik anlayışını Batı'nın modern müzik teknikleriyle sentezleyen bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren, en fazla *modernleşme* düşüncesi etrafında gelişerek devam etmiştir. Fakat Cumhuriyet döneminde aynı düşünce, modernleşmenin

yanında ‘millî devlet’ modeline de bağlı kalınarak, Cumhuriyetin kurucu kadroları tarafından Türk kültürüne dayalı, modern bir millî devlet modeline oturtulmak istenmiştir (Deniz, 2016: 44). Akses, Cumhuriyet’in kültürel devrimlerinde müziğin modernleşmesine katkıda bulunan beş Türk besteciden biri olarak “Türk Beşleri” grubunda yer almaktadır. Deniz’in de belirttiği üzere Türk beşlerinin amacını şöyle ifade etmek mümkündür;

“Cumhuriyet Dönemi’nin ilk yıllarından itibaren müzik alanında yapılan çalışmalar teorik olarak Batı’nın yüksek müzik tekniğine, millî varlık olarak ise Anadolu’daki halk melodilerine dayandırılmıştır. Bu kapsamda Batı’nın yüksek müzik tekniğini öğrenmeleri, modern millî Türk müziğini oluşturmaları ve yeni besteciler yetiştirerek Çoksesli Çağdaş Türk Müziği ekolünü kurtmaları için yurtdışına öğrenciler gönderilmiş ve desteklenmiştir. Bu kapsamda Türk müzik tarihi literatüründe Türk Beşleri olarak anılan Cemal Reşit Rey (1904-1985), Hasan Ferid Alnar (1906-1978), Ulvi Cemal Erkin (1906-1972), Ahmed Adnan Saygun (1907-1991) ve Necil Kâzım Akses (1908-1999) yurtdışındaki öğrenimlerini başarıyla tamamlayıp ülkemize dönmüşlerdir.” (Deniz, 2016: 45).

Bu grup, Türkiye’deki klasik Batı müziği geleneğinin oluşturulması bağlamında Türk müziğinin modernleşmesi açısından öncülük etmiştir. Necil Kazım Akses, Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Hasan Ferit Alnar ve Cemal Reşit Rey ile birlikte “Türk Beşleri” arasında yer almaktadır. Türk beşleri, Cumhuriyet’in ilk yıllarında Türk müziğinin Batılı anlamda gelişmesine öncülük etmiş, Batı müziğinin teknik ve formlarını Türk makam müziği ve halk müziği ile harmanlayarak Türk müziğine yenilikler getiren birinci kuşak Türk Müziği bestecileri olmuşlardır. Akses, bu topluluğun bir üyesi olarak aynı zamanda modern Türk müziğinin de kurucularından olmuştur. Türk müziğinde makam gibi geleneksel unsurları kullanırken, Batı müziğinin modern tekniklerini de kullanmış, bu sayede öncü ve deneysel tutumuyla Türk müziğine yeni bir perspektif kazandırmıştır (İşkodralı, 2019: 27). Bu anlamda da Türk Beşleri içinde en modern ve deneysel bestecilerden biri olarak öne çıkmıştır.

Batı müziğindeki atonalite, dissonans ve modern armoni anlayışlarını Türk müziğine entegre eden Necil Kazım Akses, geleneksel Türk müziği ile Batı müziği arasında köprü kurmuş, modern Türk müziğinin temel taşlarını oluşturmuştur. Özellikle armonik ve form unsurlarındaki yenilikler konusunda öncü bir besteci olarak bilinen Akses, batıdaki modern akımlardan etkilenerek atonal müzik, dissonans ve serbest form gibi yenilikçi teknikleri Türk müziğine uyarlamıştır. Necil Kazım Akses bestelediği eserlerinde yerel ezgileri kullanarak, yoğun akorlarla, uzun soluklu ezgilerle geç Romantizmin etkisinde eserlerini yansıtmıştır (Tuçdemir, 2007: 8). Tüm bunların yanında Akses’in eserlerinde ulusal unsurlar daima belirgin olmuştur. Türk halk müziği ve makam sistemini modern orkestrasyon teknikleriyle birleştirerek, Türk müziğine modern bir kimlik kazandırmıştır. Bu sentez, onun müziğinin hem ulusal hem de evrensel nitelik taşımasının yanında, sadece Türkiye’de

değil, dünya çapında modern müziğin önemli temsilcilerinden biri olarak kabul görmesini sağlamıştır.

Akses; Türkiye'ye döndükten sonra devletin kültür politikalarına ve müzik eğitimine büyük katkılarda bulunmuş, Cumhuriyet'in kültür kurumlarının oluşmasında görev alarak Türkiye'de müzik eğitimine yenilikçi bir yön vermiştir. Birinci kuşak Türk bestecilerden biri olarak, Ankara Devlet Konservatuarı'nda öğretmenlik ve müdürlük yapmış, yeni nesil Türk bestecilerinin yetişmesine katkıları sağlamıştır (Aybulus, 2019: 66). Devlet Operası ve Orkestrası'nın kuruluşunda etkin bir oynayan Akses, Türkiye'de devlet sanat kurumlarının temellerinin atılmasında, bunun yanında Ankara Devlet Opera ve Balesi ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu kurumlar, modern Türk müziğinin sahnelenmesi ve yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Hem Türk Beşleri içindeki rolü hem de Batı modernizmi ile Türk müziği arasında kurduğu sentez, onun müziğini eşsiz kılmıştır (Baydar, 2022: 313). Akses, Cumhuriyet'in müzik politikasına yaptığı katkılar ve sonraki kuşak bestecilere ilham vermesiyle Türk müzik tarihinde kalıcı bir yer edinmiştir.

Necil Kazım Akses'in "Minyatürler" Eserinin Yorumlanması

Necil Kazım Akses'in "Minyatürler" adlı eseri, bestecinin sanat anlayışını ve Türk müziği ile Batı müziği arasında kurduğu yaratıcı bağları somut bir şekilde yansıtan önemli çalışmalarından biridir. "Minyatürler" başlıklı eser, Akses'in Batı'nın müzikal form ve tekniklerine hâkimiyetini, bu yapıları Türk müziğinin melodik, ritmik ve folklorik öğeleriyle zenginleştirme çabasını ortaya koyar. Bestecinin müzik dili, derin armonik yapılar ve yoğun duygusal ifadelerle doludur; ancak eserin adından da anlaşılacağı gibi, Akses bu çalışmada daha küçük ve özlü formlara yönelmiştir. Eser hem form olarak hem de içeriğiyle bestecinin yaratıcı dehasını gözler önüne seren bir çalışmadır. Türk minyatür sanatından ilham alarak ortaya çıkan bu eserde, Akses'in geleneksel Türk müziği unsurlarını modern Batı müziği ile harmanlama yeteneği kendini gösterir. Eserin melodik, ritmik ve armonik yapısı, Akses'in müziğinde sıklıkla görülen ulusal ve evrensel unsurların dengeli bir bileşimini sunar (Doğan, 2015: 61).

"Minyatürler" küçük formlar içinde büyük anlatılar barındıran, detaylı ve zengin bir eserdir. Akses'in, minyatür sanatının zarif ve incelikli yapısını müziğe başarıyla aktardığı bu eser, Türk müziği ile Batı müziği arasında güçlü bir bağ kurar ve bestecinin modern Türk müzik tarihindeki önemli yerini pekiştirir.

Eserin Genel Yapısı

“Minyatürler”; Akses’in oda müziği yapı anlayışına yönelik olarak bestelenmiş küçük ölçekli, zarif ve yoğun bir eserdir. Besteci, geleneksel Türk minyatür sanatının küçük ama ayrıntılarla dolu doğasından ilham alarak, bu eserde de benzer bir yaklaşımı müziğe taşımıştır. Türk minyatür sanatı, genellikle göz kamaştırıcı detayları, simgesel anlatımı ve ince işçiliğiyle bilinir. Akses; bu sanatsal özellikleri müziğe aktararak, her biri kısa ancak anlam derinliği taşıyan bölümler yaratmıştır.

Eserin küçük parçalar halinde sunulması, dinleyicinin her bir bölümü bağımsız birer müzikal tablo gibi algılamasını sağlamıştır. Her bir bölümde farklı bir tema ya da ruh hali işlenmiştir. Bu da eserin minyatür sanatına olan benzetmesini güçlendirmektedir. Eserin yapısındaki bu incelik ve özen, Akses’in minyatür sanatına olan derin ilgisinin bir yansıması olarak düşünülebilir. Karakteristik olarak küçük formlara sahip olan eser, kısa süreli bölümlerden oluşur. Bu bölümler, tıpkı bir minyatür tablo gibi dikkatle işlenmiş, ayrıntılı ve yoğun melodik dokular içermektedir. Parçaların her biri, birbiriyle ilişkili olsa da bağımsız birer müzikal anlatıya sahiptir. Bu bağlamda, her minyatür adeta müzikal bir anlatı, bir hikâyeye niteliğindedir. Akses’in bu eserinde, geleneksel Türk müziği unsurlarını ustaca kullandığı görülür. Türk makamları, modal yapıların üzerine kurulan modern armonik yapılarla kaynaşır. Ayrıca, ritmik yapılar da Türk halk müziğinden izler taşır. Bu durum, Akses’in müziğinde sıklıkla gözlemlenen bir yaklaşımdır; besteci, geleneksel Türk melodik yapıları ve ritimlerini modern Batı müziği ile birleştirerek, kendine özgü bir stil oluşturmuştur. Akses’in, Türk Resim Sanatı’ndaki minyatür fikrinden etkilendiği düşünüldüğünde, bu açık ve ayırt edici özelliğin yedi kısa parçaya yansıdığı aynı zamanda da özgün bir üslûpla işlediği görülmektedir. Minyatürler’in ilk baskısı 1936 yılında İstanbul’da Jorj D. Papajorjiu tarafından yapılmıştır ve bu çalışma bu edisyon üzerinden yürütülmüştür (Sarıcan, 2021: 4).

“Minyatürler”in melodik yapısı, Akses’in diğer eserlerinde olduğu gibi geniş ve duygu yüklüdür. Türk müziğinin modlar ve makamlar üzerine kurulu melodik çizgileri, bu eserde de belirgin bir şekilde yer bulmuştur. Akses, yaşadığı dönem itibariyle yapıta yenilikçi ve karmaşık bir özellik verirken, ulusal öğelerden de uzak kalmamıştır (Karabiber, 2016: 42). Ancak Akses bu geleneksel yapıyı modern armonik dil ile zenginleştirmiştir. Eserdeki melodi hem Türk halk müziğinden hem de klasik Türk müziğinden izler taşımaktadır; bu da eserin melodik yapısına çeşitlilik katar.

Armonik yapıda ise özellikle modernist ve kromatik unsurların öne çıktığı görülür. Akses, tonaliteyi zaman zaman genişleterek ya da tamamen terk ederek, daha serbest bir armonik dil yaratmaktadır. Bu da esere dramatik ve sürprizlerle dolu bir karakter kazandırır. Geleneksel formlardan beslenen melodik yapı, Akses'in modern armonik anlayışıyla birleştiğinde, zengin bir ifade gücü ortaya çıkmaktadır.

Akses'in "Minyatürler" eserinde ritim de önemli bir unsurdur. Türk halk müziğinin ritmik çeşitliliği, eserin dinamik yapısına katkıda bulunur. Farklı bölümlerde kullanılan ritmik yapıların çeşitliliği, eserin monotonluktan uzak, hareketli ve canlı bir yapıya sahip olmasını sağlar. Özellikle aksak ritimler, eserin bazı bölümlerinde dikkat çeker. Akses, bu ritmik yapıyı Batı müziğinin daha serbest ve değişken ritimleriyle harmanlayarak eserin ritmik dokusunu zenginleştirir. Akses'in müziği genellikle yoğun duygusal bir anlatıma sahiptir. "Minyatürler" de bu açıdan bir istisna değildir. Eserin her bir bölümüne, belirli bir duygu ya da tema işlenmiş olup, bazen melankolik bazen neşeli ya da dramatik anlatılar öne çıkarılması istenmiştir. Eserin kısa formlardan oluşması, bu duygusal çeşitliliği daha da yoğunlaştırır; dinleyici her bir bölümde farklı bir ruh haliyle karşı karşıya kalır. Akses, minyatür sanatındaki ayrıntıcılığı, müziğin duygusal ifadesine de taşımıştır. Eserdeki melodik ve ritmik detaylar, her bir bölümde farklı duygusal tonlar yaratır. Bu çeşitlilik, eserin zengin bir duygusal yelpazeye sahip olmasına olanak tanımaktadır.

Türk Minyatür Sanatı Üzerine Bir İnceleme

Minyatür sanatı, Orta Çağ'dan itibaren özellikle el yazması kitapları süslemek amacıyla kullanılan, küçük boyutlu ve ince işçilik gerektiren resimleme tekniğidir. Diğer görsel sanatlarda olduğu gibi minyatürü de kaya üzerindeki resimlere dayandırmak mümkündür. Özellikle Orta Asya'da minyatür sanatının geçmişi incelendiğinde, kaya resimlerinden sonra kitap ve yazılı eserlere eklenen minyatürlere rastlanacaktır (Kahraman ve Önal, 2020: 21). Osmanlı İmparatorluğu döneminde altın çağını yaşayan bu sanat, tarih, edebiyat ve kültürle iç içe geçmiş olup görsel hikâye anlatıcılığı ile öne çıkmıştır. Minyatürlerde ayrıntılar ve simgesel anlatım, olayların, kişilerin ve mekânların anlamını zenginleştirmektedir. Bu sanat dalı hem Batı hem de Doğu kültürlerinde farklı gelişim süreçleri yaşamıştır. Türk minyatür sanatı ise Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan göç sürecinde şekillenmiş ve Selçuklular döneminde varlık göstermeye başlamıştır.

Osmanlı minyatür sanatı, 15. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamış ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde Nakkashane adı verilen atölyelerde minyatür ustaları

ve çırakları birlikte çalışırken, el yazması kitapları süsleyen muhteşem eserler üretilmekteydi. Minyatürlerin en önemli örnekleri, genellikle padişahların ve saray mensuplarının himayesinde üretilirdi. Topkapı Sarayı'ndaki Nakkaşhane, minyatür sanatının merkezi haline gelmiş ve burada pek çok usta sanatçı çalışmıştır. Minyatürler, yalnızca estetik bir süsleme ögesi olmaktan öte, tarihi olayları, savaşları, padişahların yaşamlarını, önemli seyahatleri ve çeşitli kültürel faaliyetleri belgeleyen bir araç olarak kullanılmıştır.

Türk minyatür sanatı, kendine özgü bazı belirgin özelliklerle tanınmaktadır. Minyatürlerde Batı sanatında olduğu gibi tek bir odak noktasına dayanan perspektif bulunmamaktadır. Bunun yerine, üst üste yerleştirilmiş ve farklı bakış açıları sunan çoklu perspektifler kullanılmaktadır. Bu, sanatçının bir sahnede birden fazla olayı ve karakteri aynı anda anlatmasına olanak tanır. Minyatürlerde mekân tasviri izleyicinin gözünü her ayrıntıya çekmek amacıyla oldukça zengin ve detaylıdır. Minyatürlerde detaylara büyük bir özen gösterilmektedir. Küçük alanlar üzerine yoğun bir şekilde çalışılarak resimlerin içeriği ayrıntılarla zenginleştirilmektedir. Her bir nesne, figür ya da motif belli bir anlam taşır; bu da minyatürleri simgesel bir anlatım diline sahip olduğunu göstermektedir. Parlak ve canlı renkler, Türk minyatürlerinin en dikkat çeken özelliklerinden biri olmuştur. Renklerin kullanımı, estetik bir tercih olmanın ötesinde, aynı zamanda hikâye anlatıcılığına hizmet etmektedir. Örneğin; mavi, huzur ve sükûneti, kırmızı ise güç ve cesareti ifade etmektedir. İnsan figürleri ince uzun ve sade bir şekilde tasvir edilmektedir. Yüz ifadeleri genellikle abartısızdır ve bu durum minyatür sanatının genel olarak anlatmak istediği olayları ön plana çıkarmayı hedefleyen sade anlatım tarzını desteklemektedir. Geleneksel minyatür sanatını, günümüzde hâlâ birçok sanatçı desteklemektedir. Çağdaş sanatçılar, klasik teknikleri kullanarak modern temalar üzerinde çalışmalar yapmakta ve minyatür sanatını yeniden yorumlamaktadır. Atalay'ın ifadesiyle:

“Sanatçı doğduğu coğrafyada, var olduğu kültürden etkilenir. Bunları kişisel özellikleriyle yorumlayıp eserlerine yansıtır. Modern sanatta eser üreten sanatçılarımızın, minyatürden etkileşimlerini anlamamız bugünün, sanatını daha iyi yorumlamamızı sağlayacaktır. Bugünün sanatındaki etkileşimleri sanatçılarımızın eserlerinde konu biçim renk gibi birçok tasarım ögesinde görebiliriz. Modern sanatta iz bulan minyatür çalışmaları sanatçılarımızın yorumlamaları ve betimlemeleriyle karşımıza çıkıyor. Buradan sanatçılarımızın geleneksele ait olan bu çalışmalarını modernde yorumladıklarını, betimlediklerini ve yeni anlatım yolları seçtiklerini görüyoruz.” (Atalay, 2012: 16).

Bu unsurlar, minyatür sanatının modern sanatla buluşmasına ve yeni ifade biçimleriyle zenginleşmesine olanak tanımaktadır. Bazı sanatçılar geleneksel minyatür tekniklerini öğrenip uygularken, diğerleri ise bu sanatı dijital medya gibi modern araçlarla harmanlayarak çağdaş bir

yorum geliştirmiştir. Böylece, Türk minyatür sanatı yalnızca bir tarihi miras olarak kalmamış, aynı zamanda günümüz sanat dünyasında da varlığını sürdürmüştür.

Türk minyatür sanatı, tarih, kültür ve estetik değerlerin bulunduğu zarif bir anlatım biçimidir. Detaycılığı, parlak renk kullanımı, simgesel anlatımı ve çoklu perspektif yaklaşımıyla öne çıkar. Osmanlı döneminde büyük bir gelişim gösteren bu sanat, yalnızca görsel bir süsleme değil, aynı zamanda tarihsel belgeler ve kültürel mirasın korunmasına yönelik bir araç olarak da kullanılmıştır. Günümüzde de bu zarif sanat dalı hem geleneksel hem de modern formlarda varlığını sürdürmeye devam etmekte ve yeni sanatçılar tarafından keşfedilerek yaşatılmaktadır. Minyatür sanatı, geçmişle bugünü buluşturan bir köprü olarak, Türk kültürel mirasının değerli bir parçası olmaya devam etmektedir.

Necil Kazım Akses'in Eserlerinde Kullanılan Örnek Makam Unsurları

Makam, geleneksel Türk müziğinde bir melodik yapı ve sistem olarak tanımlanmalıdır. Makam, geleneksel müziğimizin usûlle birlikte en temel iki oluşturanından biri olarak kabul edilmektedir. Makam müziğimizin sistemleştirilmesi 13. yy müzisyen ve müzik teorisyeni Safiyüddün Abdülmü'min Urmevi'ye ve kendisinden kimi kaynaklara göre 70 kimlerine göre 100 yıl sonra gelen Abdülkadir Merâgi'ye dayandırılmaktadır. Onların bilgilerinin de 9. ve 10. yy'larda yaşamış Kindi, Farabi ve İbni Sina ile beslendiği söylenmektedir (Şenalp vd., 2013: 9). Batı müziğindeki majör veya minör gamlardan farklı olarak, makamlar belirli bir seyir, geçiş ve ifade kurallarına sahip olmaktadır. Her makam, kendine özgü bir duygu dünyası yaratmıştır ve belirli duyguları ifade etmek için kullanılmaktadır. Örneğin, hüzzam makamı melankolik bir ifade taşıırken, hicaz makamı genellikle dramatik ve yoğun duygusal bir yapı sunmaktadır. Makamlar, belirli dizide notadan oluşur, ancak notaların dizilişi ve geçişleri makamın karakterini tanımlamaktadır. Süreç içinde makamsal Türk Müziği ve Çoksesli Batı Müziği'nin karşılaşması iki yüz yıldan fazla bir süredir Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti kültür tarihini ilgilendiren en önemli konulardan biri olmuştur (Şenalp, 2016: 1147).

Hicaz: Hicaz makamı, Akses'in eserlerinde sıkça rastlanan bir makamdır. Dramatik ve etkileyici bir duyguya sahip olan bu makam, özellikle duygusal yoğunluk ve ifade gerektiren bölümlerde kullanılmıştır. Hicaz'ın karakteristik melodik yapısını geniş bir orkestral doku içinde kullanarak, makamın kendine özgü dramatik havasını daha da güçlendirmiştir. Hicaz makamı, genellikle dramatik, yoğun ve duygusal bir ifade sunmaktadır. Akses, Hicaz makamını kullanırken Batı

müziğindeki armonik tekniklerle birleşmiş, bu sayede geleneksel Hicaz melodilerinin yeni bir çerçevede duyulmasını sağlamıştır. Örneğin, “Minyatürler” eserinde Hicaz'ın karakteristik melodik kıvraklığı modern armonilerle zenginleştirilmiş şekilde sunulmuştur.

Hüzzam: Hüzzam makamı, melankolik ve derin duygular ifade eden bir yapıya sahiptir. Akses bu makamı kullanarak Türk müziğinin duygusal yoğunluğunu Batı müziğinin geniş armonik yapısıyla birleştirmiştir. Bu şekilde, Hüzzam'ın geleneksel yapısını korurken onu modern müziğin ifadeleriyle daha geniş bir kitleye tanıtmayı başarmıştır. Akses, bu makamı özellikle hüzünlü ve içe dönük temaları işlerken kullanmıştır. Hüzzam'ın melodik seyrini modern armonik yapıların içine yerleştirerek, makamın geleneksel ifadesini korumuş ancak Batı müziği dinleyicisine daha tanıdık bir ses dünyası sunmaktadır.

Nihavend: Nihavend, Türk müziğinde sıklıkla kullanılan bir makamdır ve Akses'in eserlerinde de önemli bir yere sahiptir. Batı müziğinde minör diziye yakın bir yapı sergileyen Nihavend, genellikle melankolik veya dramatik bir his yaratmakta olup duygusal çeşitliliği ve zengin melodik yapısı ile bilinmektedir. Akses, bu makamın minör karakterini modern armonilerle destekleyerek hem geleneksel hem de yenilikçi bir anlatım yaratmıştır. Akses, bu makamı senfonik eserlerinde kullanarak, Batı klasik müziğindeki kontrapuntal ve armonik tekniklerle kaynaştırmış ve bu yolla yeni bir ifade biçimi oluşturmuştur.

Rast: Rast makamı, Türk müziğinde daha neşeli ve dingin bir ifade sunar. Akses, Rast makamını kullanarak geleneksel Türk ezgilerinin rahatlatıcı ve melodik yapısını modern armonik dokularla örmüştür. Bu sayede, Batı müziği dinleyicisinin de anlayabileceği bir dil yaratmış, esere evrensel bir boyut kazandırmıştır. Akses'in orkestra düzenlemelerinde Rast makamı, yaylı çalgılar ve nefesli gruplarla genişletilmiş, melodik akışın güzelliği Batı müziğinin armonik zenginliği ile harmanlanmıştır.

Segâh: Segâh makamı, daha derin ve içsel bir ifade taşır. Akses, bu makamı özellikle içsel bir anlatım sunmak istediği eserlerinde kullanmıştır. Segâh'ın karakteristik melodik seyrini modern orkestrasyon teknikleri ile zenginleştirerek, bu makamın derinliğini Batı müziği dinleyicisine de ulaştırmayı başarmıştır.

Uşşak: Uşşak makamı, genellikle daha duygusal ve içsel bir anlatımı olan makamdır. Akses bu makamı, özellikle duygusal yoğunluğun ön planda olduğu eserlerinde kullanmıştır. Uşşak makamının melankolik ve derin ifadelerini modern piyano ve yaylı çalgılar eşliğinde yorumlayarak, gelenekselden modern bir anlatım yaratmıştır.

Necil Kazım Akses'in makam kullanımı, yalnızca geleneksel melodik çizgileri eserlerine taşımaktan ibaret değildir. Akses, makamların melodik yapısını modern armoni ile birleştirirken, geleneksel müzik ile Batı müziği arasında bir köprü kurmuştur. Şenalp'in vurguladığı önemli bir ifade vardır:

“İnsanların kulakları, müzik algıları batı armonisine ve tampere seslere alışmış olduğu gibi bir yandan da beğenileri geleneksel ezgilere ve ritim kalıplarına hala bağlıdır. Geleneğin teksesli ve ezgi öncelikli beste anlayışı ile batı müziğinin akor ve kontrpuanla çoksesli olarak örülen bestecilik anlayışı tüm bu süre boyunca kaynaştırılmaya çalışılmıştır.” (Şenalp, 2016: 1147).

Bu yaklaşım sayesinde, hem geleneksel Türk müziğine yeni bir bakış açısı kazandırılmış hem de Batı müziği anlayışına yeni bir renk getirilmiştir. Örneğin, Akses'in bir eserinde Hicaz makamının belirgin melodik çizgileri ile modern armonik yapıların iç içe geçmesi, eserin hem duygusal derinliğini artırmış hem de dinleyiciye alışılmışın dışında bir ses deneyimi sunmuştur. Makamların belirli kalıplarını kırarak, onları serbest bir armonik yapı içinde yeniden yorumlaması, Akses'in yenilikçi müzik anlayışının bir göstergesidir. Necil Kazım Akses'in makam kullanımı, geleneksel Türk müziğinin zengin melodik yapısını modern Batı müziğiyle harmanlayan yenilikçi bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Akses, makamların ifade gücünü modern armonilerle destekleyerek, Türk müziğinin evrensel müzik sahnesine taşınmasına katkıda bulunmuştur. Bu süreci doğrulayan bir ifadede bulunan Şenalp'e göre;

“Tampere seslerden oluşan Batı Müziği Armonisi'nin Makamsal Türk Müziği'nin asli konularından biri olarak kabul edilmesi, icra ve eğitim alanında olduğu gibi bestecilik alanında da kazanımlara yol açacaktır. Böylelikle bestecilikte ezgi öncelikli üretim dışında armonik dizi öncelikli bir yöntem de tercih edilebilecek ve bu yeni yöntemle dahi makamsal lezzet üretilebilir olacaktır. Hatta günümüzde gençler arasında makamsal bilginin yeniden beste üretiminde kullanıma girmesini, bu armonik diziler kolaylaştırabilir.” (Şenalp, 2016: 1148).

Makamların geleneksel yapısını korurken, onların modern bir bağlamda yeniden yorumlanması, Akses'in müziğinde de hem geleneksel hem de çağdaş bir estetiğin bir arada bulunmasını sağlamıştır. Makamlar, geleneksel Türk müziğinde melodik dizileri tanımlayan temel yapılardır ve Akses bu dizileri Batı müziğindeki çok seslilik anlayışıyla harmanlamıştır. Örneğin, "Bayönder" ve "Çanakkale Şehitlerine" adlı eserlerinde makamları kullanırken aynı zamanda modern orkestral düzenlemeler ve armoni teknikleri ile zenginleştirmiştir. Bu hem geleneksel Türk müziğini koruma hem de ona yeni bir ifade biçimi kazandırma arzusunun bir yansımasıdır. Akses'in eserlerinde görülen bu yenilikçi makam kullanımı, Türk müziğinin modern müzik sahnesindeki yerini pekiştirmiş ve Batı müziği ile güçlü bir bağ kurulmasına olanak tanımıştır. Geleneksel melodik

yapıları evrensel bir dilde ifade etme çabası, Akses'in müzikal mirasının en önemli yönlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Necil Kazım Akses'in Müzikal Sentezinde Makam Kullanımı ve Modernizm

Necil Kazım Akses'in eserlerinde, geleneksel Türk makamlarının melodik ve ritmik yapıları modern Batı müziğinin armonik zenginliği ile birleştirmiştir. Bu sentez, Akses'in eserlerine kendine özgü bir kimlik kazandırmaktadır. Türk halk müziğinden ve klasik Türk müziğinden derlediği makamları eserlerine entegre ederken, onların klasik formasyonlarını korumuş ancak modern bir yorum getirmiştir. Necil Kazım Akses, düzenlemelerinde orijinal türküye sadık kalmayı tercih etmiş ve orijinal notayı temel almıştır. Şarkıların sadeliğini korumak için ekleme ve çıkarmalardan kaçınmış, metronom ve nüanslar konusunda dikkatli davranmıştır. Akses, düzenlemelerinde Türk Halk Müziği'nin belirli öğelerini koruyarak, diğer Türk Beşleri'nden farklı olarak özel bir notasyon sistemi kullanmıştır. Armoni anlayışında klasik ve dörtlü armoniyi tercih ederek, eserlerini tonal yerine modal bir yaklaşımla ele almıştır. Akses, makamları kullanırken geleneksel Türk müziğinin melodik ve ritmik özelliklerini korumaya özen göstermiştir. Fakat bu unsurları modern armonik yapı ve orkestra teknikleriyle birleştirerek, Batı müziği formlarında yeni bir ifade biçimi oluşturmuştur. Örneğin, bir senfoni eserinde, makamların kendine özgü melodik seyrini geniş bir orkestrasyonla sunarken, Batı müziğindeki kontrapuntal teknikleri de kullanarak zengin bir ses dokusu yaratmıştır.

Necil Kazım Akses, geleneksel Türk müziği makamlarını kullanırken bunları Batı müziği unsurlarıyla birleştirerek yenilikçi bir yaklaşım sergilemiştir. Örneğin, bir eserinde Hicaz makamını kullanırken, bu makamın karakteristik yarım ses aralıklarını ve melodik kıvraklığını modern armonik yapı ile desteklemiştir. Bu hem geleneksel Türk müziği dinleyicisine tanıdık gelen hem de Batı müziği dinleyicisine hitap eden bir estetik yaratmıştır. Akses, makamsal melodileri genellikle piyano, keman, çello ve nefesli çalgılar gibi Batı enstrümanlarıyla ifade etmiş, bu da makamların farklı bir yenilikçi yaklaşım kültürü ile yeniden yorumlanmasını sağlamıştır. Makamların melodik çizgilerini modern armonilerle destekleyerek, geleneksel müziğin sınırlarını genişletmiştir. Örneğin, "Hüzzam" makamı gibi duygusal yoğunluğu yüksek bir makamı daha geniş bir tonal yelpazede ele almış ve bu sayede melodik yapıların daha etkili bir şekilde öne çıkmasını sağlamıştır.

Necil Kazım Akses, Cumhuriyet dönemi Türk müziğinin öncü bestecilerinden biri olarak, modern müziğin Türkiye'deki gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. 20. yüzyılın başlarında Batı müziği

ile Osmanlı döneminden miras kalan geleneksel Türk müziği arasındaki dengeyi kurma çabaları, Akses'in eserlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Necil Kazım Akses'in modernizm anlayışı, Batı müziğinin teknik ve estetik unsurlarını Türk müziğinin geleneksel yapılarıyla sentezlemeyi içerir. Akses, modernizmin getirdiği yeniliklere açık olmakla birlikte, müziğin köklü yerel öğelerini de kompozisyonlarına dahil etmeyi başarmıştır. Bu sentez, özellikle makam kullanımı, ritmik yapılar ve enstrümantasyon gibi unsurlarda kendini göstermiştir. Akses, bu sayede hem yerel kültürel değerleri yüceltmiş hem de evrensel bir müzik dili oluşturmayı hedeflemiştir.

Akses'in modern müzik anlayışının en belirgin yönlerinden biri, Batı müziğinde yaygın olarak kullanılan çok seslilik ve armoni tekniklerini benimsemesidir. Geleneksel Türk müziğinde genellikle tek sesli (monofonik) bir yapı bulunurken, Akses, bu yapı üzerine Batılı çok seslilik unsurlarını ekleyerek yeni bir müzikal dil oluşturmuştur. Bu yaklaşım, eserlerine hem derinlik hem de modern bir tını katmış; Türk müziğini evrensel müzik sahnesine taşımıştır. Türk Beşleri arasında yer alan Akses, müziğe olan yenilikçi yaklaşımı ve modernist bakış açısıyla, geleneksel müziği yeniden yorumlama ve Batı müziği tekniklerini Türk müziği ile bütünleştirme amacını yaşam boyu taşımıştır.

SONUÇLAR

Necil Kazım Akses'in müziği, geleneksel Türk makamlarının modern tekniklerle birleştiği yenilikçi bir yaklaşımla şekillenmiştir. Eserlerinde, klasik müzik gelenekleri ile çağdaş müzik pratiklerini harmanlayarak, dinleyiciye derin ve çok katmanlı bir deneyim sunmaktadır. Akses, makamları yalnızca geleneksel biçimleriyle değil, aynı zamanda modernizasyon süreçleriyle de ele alarak, Türk müziğinde yeni bir söylem geliştirmiştir. Necil Kazım Akses, geleneksel Türk müziği makamlarını sadece Batı armonisi ile birleştirmekle kalmamış, aynı zamanda yeni ve özgün müzikal ifadeler geliştirmiştir. Batı müziğinin tonal ve atonal yapılarını makamların özgün melodik ve ritmik özellikleri ile birleştirerek Türk müziğinin sınırlarını genişletmiştir. Bu yenilikçi yaklaşım, hem klasik müzik dünyasında hem de modern Türk müziği tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle “Minyatürler” gibi eserlerinde, Akses'in bu yenilikçi yaklaşımları daha net gözlemlenir. Klasik Türk minyatür sanatından ilham alarak yarattığı bu küçük müzikal tablolar, aynı zamanda müziğin de görsel sanatlar gibi farklı duyguları ve sahneleri aynı anda aktarabileceğini göstermektedir. Geleneksel müziği Batı enstrümanları ve armonik yapıları ile buluştururken, eserlerinde Türk kültürünün motiflerini evrensel bir sanat dili ile ifade etmiştir. Bu

bağlamda Necil Kazım Akses, sadece Türk müziğinin değil, aynı zamanda modern çağdaş müziğin de önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Onun müzikal dili, gelenek ve modernite arasında güçlü bir köprü kurmuştur ve bu sayede hem Türkiye'de hem de dünya çapında farklı müziksever kitlelere hitap etmektedir. Necil Kazım Akses, Türk müziği ile Batı müziği arasında yaratıcı bir entegrasyon sağlayarak hem geleneksel Türk makamlarını hem de modern Batı müziği tekniklerini kullanan yenilikçi bir müzikal dil geliştirmiştir. Onun müziği, Türk makamlarının melodik zenginliğini Batı'nın armonik ve senfonik yapısıyla buluşturmuştur. Bu yaklaşım, geleneksel ve modern unsurların uyumlu bir şekilde bir araya geldiği zengin bir ifade dünyası gözlemlememizi sağlamıştır.

Necil Kazım Akses, modernizm ile geleneksel Türk müziği arasında bir köprü kurarak, müziğin hem yerel hem de evrensel unsurlarını bir araya getirmeyi başarmıştır. Onun eserlerinde görülen modernist yaklaşım, Batı müziği ile Türk müziğinin sentezini oluştururken, aynı zamanda yerel müzik geleneklerini koruma ve geliştirme çabası olarak da değerlendirilebilir. Akses'in bu yenilikçi tarzı, modern Türk müziğinin gelişiminde önemli bir dönüm noktası olmuş ve sonraki kuşaklar için ilham kaynağı olmuştur. Onun müziği hem Türkiye'nin kültürel kimliğini yansıtmış hem de modern dünyanın müzikal diliyle uyum içinde bir varoluş sergilemiştir. Bu nedenle, Akses'in eserleri, Türk müziğinin modernleşme sürecinde vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Akses'in eserlerinde Türk müziği makamları, sadece nostaljik bir öge değil, çağdaş müzik dilinin bir parçası olarak kullanılmıştır. Bu sayede Akses, hem geleneksel Türk müziğini yaşatmayı hem de modern müzik dünyasında yenilikçi bir katkı sunmayı başarmıştır. Eserlerinde geleneksel melodilerin yanı sıra, modern armoni ve kontrapuntal yapılarla örülü, zengin bir ses dünyası yaratmıştır. Bu bağlamda, Necil Kazım Akses'in müziği, Türkiye'nin müzikal kimliğinin Batı müziğiyle olan etkileşimindeki önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Onun müzikal dili, doğu ve batı müziği unsurlarını bir araya getirerek, farklı kültürlerin seslerini bütünleştiren bir yapı oluşturmuştur. Akses, bestelerinde geleneksel makamları kullanarak, bu melodik yapıları çağdaş bir bakış açısıyla yorumlamış, böylece Türk müziğinde yenilikçi bir perspektif geliştirmiştir.

Sonuç olarak, Necil Kazım Akses'in eserleri, geleneksel makamların modernizmin etkisiyle nasıl evrildiğini gösteren önemli bir örnek teşkil etmektedir. Akses, müziğinde özgün ve yaratıcı bir dil geliştirmiş, bu sayede Türk müziğine yeni bir soluk getirmiştir. Onun çalışmaları, müziğin hem kültürel mirasını koruma hem de çağdaş dünyanın dinamiklerine yanıt verme becerisinin bir

simgesi olarak değerlendirilebilir. Akses'in yenilikçi yaklaşımları hem müzikal estetik hem de teknik anlamda, Türk müziğinin evrimine önemli katkılarda bulunmuştur.

KAYNAKLAR

- Akbulut, N. (2017). *The Turkish Five and Modern Western Music: Perspectives on Musical Synthesis*. Springer.
- Aksoy, B. (2002). *Müzikte Modernizm ve Necil Kazım Akses*. Yapı Kredi Yayınları.
- Atalay, M. C. (2012). Türk Minyatür Sanatının Tasarım Ögelerinin, Türk Resminde Varlık Bulması, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5(10), 8-20.
- Aybulus, Ş. (2019). Necil Kazım Akses'in Besteci ve Eğitimci Kimliği ile 1. Ve 4. Yaylı Çalgılar Dörtlüsü Üzerine İnceleme. *Balkan Müzik ve Sanat Dergisi*, 1(2), 63-76.
- Baydar, T. (2022). Necil Kazım Akses ve Viyola Konçertosu'nun Çağdaş Türk Müziğine Katkısı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(50), 311-332.
- Çalgan, G. (2007). *Necil Kazım Akses'in Yaşam Öyküsü ile "Viyola Konçertosu'nun Müzikal ve Teknik Analizi" Diğer Türk Bestecilerinin Viyola İçin Yazılmış Eserlerine Yönelik Bir Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı, Bursa.
- Deniz, Ü. (2016). *Millî Mûsikî ve Türk Beşleri*, Gece Kitaplığı.
- Dinç, Ş. Ö. (2022). Necil Kazım Akses'in Müzik Stili ve Solo Viyola İçin Yazdığı Kapriçyo Eserinin Form Analizi, *Balkan Müzik ve Sanat Dergisi*, 4(2), 97-110.
- Doğan, Ö. (2015). Necil Kazım Akses'in "Minyatürler" İsimli Solo Piyano Eserinde İzlenimcilik Etkisi, *Fine Arts*, 10(1), 45-74.
- Dunn, J. (2005). *Turkish Composers of the 20th Century: A Modernist Approach*. Cambridge University Press.
- Ece, S. (2002). Çağdaş Türk Bestecilerinin Viyola Eserleri ve Bu Eserlerin Mesleki Müzik Eğitimi Veren Kurumlardaki Viyola Eğitimcileri Tarafından Tanınma, Eğitim Amaçlı Kullanılma ve Kullanılmama Durumları. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22(3), 93-107.
- Grove, G. (2013). *Necil Kazım Akses*. Oxford Music Online.
- İlyasoğlu, E. (1998). *Necil Kazım Akses; Minyatürden Destana Bir Yolculuk*. Yapı Kredi Yayınları.
- İşkodralı, M. E. (2019), Cumhuriyet, Türk Müziği ve Türk Beşlileri. *Balkan Müzik ve Sanat Dergisi*, 1(1), 23-30.

- Kahraman, M. E. & Önal, H. (2020). Minyatür Sanatının Evrimi, *Pearson Journal os Social Sciences & Humanities*, 5(9), 19-25.
- Karaahmet, S. (2023). Bir Tiyatro İnşa Eden Kadın: Yıldız Kenter, *Tykhe*, 8(15), 195-206.
- Karabiber, O. (2016). Necil Kâzım Akses'in Allegro Feroce Adlı Yapıtında Makamsal Öğeler, Akor Yapıları ve Biçim. *İdil*, 6(28), 31-44.
- Kolçak, O. (2006). *Necil Kazım Akses*. Kaştaş Yayınevi.
- Kutlu, H. (2011). Türk Beşleri ve Modernizm: Necil Kazım Akses'in Bestecilik Serüveni. *Müzik ve Sanat Araştırmaları Dergisi*.
- Lawson, C. (2015). Innovation in Music: The Legacy of Necil Kazım Akses. *Journal of Contemporary Music Studies*, vol. 12.
- Özdemir, M. (2001). Necil Kazım Akses and the Influence of Turkish Makam in Western Music Composition. *International Journal of Musicology*, 8(3), 46-55
- Sarıcan, S. (2021). Necil Kâzım Akses'in Pişano İçin Bestelediği Minyatürleri Üzerine Yorum Analizi ve Yapısal Çözümleme, *Fine Arts*, 16(1), 1-15.
- Say, A. (1998). *Cumhuriyet Dönemi Türk Müziği*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (1998). *Türkiye'nin Müzik Atlası*, Ofset Yapımevi.
- Saydam, E. (2010). *Cumhuriyetten Günümüze Mezzo Soprano İçin Yazılmış Eserlerin İncelenmesi ve Karşılaştırılması*, (Sanatta Yeterlik Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sahne Sanatları Ana Sanat Dalı Opera Sanat Dalı, İstanbul.
- Şenalp, T. (2016). Makamsal Türk Müziği Eğitimi ve İcrasında Batı Armonisi *idil*, 5(24). 1145-1152.
- Şenalp, T. & Doğrusöz Dişiaçık, N. (2013). 1950'lerden Bugüne Türk Makam Müziği Nasıl Değişti? Sözlü Tarih Çalışması, *Akademik Bakış Dergisi*, 38(3), 1-13.
- Tarkum, E. (2018). Türk Müziği ve Batı Müziğinin Yapısal Özellikleri ve Çokseslilik Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 31-43.
- Tekelioğlu, O. (2009). Cumhuriyet Dönemi Bestecileri: Necil Kazım Akses Üzerine Bir İnceleme. *Müzikolog Dergisi*, 6(4), 78-99
- Tuçdemir, İ. (2007). Cumhuriyet Dönemi Müzik Kültürünün Oluşmasında Rol Oynayan Sanatçılarımız ve Türk Müziğine Katkıları. *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Konferansı içinde* (1-9. ss.) Türkiye: Tokat.
- Uçan, A. (2007). *Makamdan Çok Sesliliğe: Türkiye'de Müzik Kültürü ve Necil Kazım Akses*. Pan Yayıncılık.

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*: Seçkin Yayıncılık, Ankara.

İnternet Kaynakaları

Atatürk Ansiklopedisi, (t.y.), (Erişim adresi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/necil-kazim-akses-1908-1999/?pdf=3437>), (Erişim tarihi: 29.01.2025).

EXTENDED ABSTRACT

Akses created a unique musical language by combining the modes and melodic structures of Turkish music with modern harmony. His compositions include not only symphonic structures but also works in chamber music, concertos, and opera. By blending Anatolian melodies and folk music elements with modern techniques, Akses managed to preserve traditional culture while integrating these forms with the advanced structures of classical music. Necil Kazım Akses maintained his commitment to Turkish music throughout his life, leaving behind a rich musical legacy. His music, with its synthesis between Turkish and classical music, has made a lasting impact on Turkey's cultural life. His compositions resonated not only in Turkey but also gained recognition worldwide, securing a significant place in contemporary music.

Musical cultural synthesis refers to the creation of a new musical structure or style by combining musical elements from different cultural traditions. Such a synthesis typically aims to merge the music of one culture with the musical techniques of another, or to create a broader musical language.

Necil Kazım Akses had an innovative approach, combining the elegant melodies of traditional Turkish modal music with the harmonic and rhythmic diversity of classical music. His innovative understanding was not limited to merely using traditional Turkish motifs; it also encompassed classical harmony, orchestration techniques, and modern compositional methods. In doing so, he created a universal musical language by blending the discipline and technical knowledge of classical music with the cultural richness of his homeland. This synthesis is particularly evident in his symphonic works, where folk music elements and classical Turkish motifs are merged with modern harmony techniques to form an original and dynamic new structure.

This study will explore the traces of innovative approaches in Necil Kazım Akses's music, examining his contributions to Turkish music and the unique approaches in his compositional career. A descriptive and analytical method will be used to analyze the innovative elements in Akses's music. First, the focus will be on his musical career and education, drawing the background

of his artistic development. Subsequently, selected examples from his works will be analyzed, emphasizing the synthesis of musical modes and modernism, especially the bridges he built between classical and Turkish music, and the innovative techniques he employed. The study will also explore how Akses embraced modernism while maintaining his traditional roots, further developing his music.

In his quest for innovation in the well-known forms of classical music, Akses was one of the first composers to produce neoclassical works, a trend that fit perfectly with the era's sense of modernization. This movement aimed to create novelty in music by synthesizing classical forms and musical techniques with traditional Turkish modal music. Another genre present in Akses's music is Turkish modal music. His deep respect for Turkey's musical heritage led him to use modal music in his works, resulting in the merging of traditional melodic structures with modern harmonies. This allowed him to present Turkish music within an international framework, enabling the world to become familiar with Turkish melodies. Drawing from the roots of Turkish music, Necil Kazım Akses, who was influenced by the national music movement that aimed to create a new and modern Turkish music, made significant contributions to the modern musical understanding in Turkey. Akses adopted the national music approach, which was common among Turkish composers of the Republican era, bringing together both national and universal elements in his works.

Necil Kazım Akses played an important and influential role among the Turkish composers of the Republican period. This period marked the beginning of the modernization process in music in Turkey, which involved synthesizing the traditional Ottoman music understanding with modern classical music techniques. Akses was part of the "Turkish Five," a group of five composers who contributed to the modernization of music during the cultural revolutions of the Republic. This group pioneered the establishment of the classical music tradition in Turkey and the modernization of Turkish music.

Necil Kazım Akses's work "Minyatürler" ("Miniatures") is one of his important compositions that concretely reflects his artistic understanding and the creative connections he established between Turkish and classical music. The work titled "Minyatürler" demonstrates Akses's command over classical music forms and techniques, along with his effort to enrich these structures with the melodic, rhythmic, and folkloric elements of Turkish music. The musical language of the composer is characterized by deep harmonic structures and intense emotional expression; yet, as the title of

the work suggests, Akses leaned towards smaller and more concise forms in this piece. This work showcases the composer's creative genius, highlighting his ability to blend traditional Turkish music elements with modern classical music. Drawing inspiration from Turkish miniature art, the work reflects Akses's skill in harmonizing traditional Turkish music with classical music structures. Turkish miniature art is a delicate form of expression that brings together history, culture, and aesthetic values. It is characterized by its detailed work, use of bright colors, symbolic expression, and multiple perspective approaches. This art form, which flourished during the Ottoman period, was not only a visual decoration but also served as a tool for preserving historical documents and cultural heritage. Today, this delicate art continues to exist in both traditional and modern forms and is kept alive by new artists. As a bridge between the past and the present, miniature art remains a valuable part of Turkish cultural heritage.

By ensuring a creative integration between Turkish and classical music, Necil Kazım Akses developed an innovative musical language that used both traditional Turkish modes and modern classical music techniques. His music brought together the melodic richness of Turkish modes with the harmonic and symphonic structures of classical music. This approach added both depth and a modern sound to his works, bringing Turkish music to the global stage. As a member of the Turkish Five, Akses maintained a lifelong goal of reinterpreting traditional music and integrating classical musical techniques with Turkish music through his innovative approach and modernist perspective.